

WYROK Z DNIA 21 WRZEŚNIA 2000 R.

(WZP 2/2000)

1. Sprawy żołnierzy o przestępstwa oraz o wykroczenia popełnione w czynnej służbie wojskowej i podlegające orzecznictwu sądów wojskowych (art. 12 pkt 1 przepisów wpraw. k.p.k. i art. 674 § 1 pkt 1 k.p.k.) mogą być objęte jednym postępowaniem, prowadzonym wówczas na zasadach ogólnych przewidzianych dla spraw karnych (art. 682 k.p.k. w zw. z art. 674 § 2 k.p.k.).

2. Żołnierz, który popełnia jeden czyn wyczerpujący jednocześnie znamiona przestępstwa i znamiona wykroczenia, w sytuacji gdy nie można przyjąć, że zbieg przepisów ustawy karnej i ustawy o wykroczeniach jest pozorny, ponosi odpowiedzialność zarówno za przestępstwo, jak i za wykroczenie, z tym tylko, iż w myśl art. 10 k.w. w razie wymierzenia kar i środków karnych za przestępstwo i za wykroczenie, kara i środek karny wymierzony za wykroczenie nie podlegają wykonaniu. Powoływanie w podstawie prawnej skazania art. 10 k.w. nie znajduje jednak uzasadnienia, gdyż przepis ten określa jedynie negatywną przesłankę postępowania wykonawczego.

Przewodniczący : Sędzia SN płk S. Kosmal (sprawozdawca)

Sędziowie SN : płk W. Maciak, płk J. Medyk

Prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej : ppłk J. Ciepłowski

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w dniu 21 września 2000 r. sprawy Daniela K., oskarżonego o popełnienie przestępstwa określonego w art. 357 § 1 k.k. oraz wykroczenia przewidzianego w art. 43 ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. Nr 35, poz. 230 ze zmianami), z powodu apelacji wniesionej przez prokuratora na korzyść oskarżonego od wyroku Wojskowego Sądu Garnizonowego w K. z dnia 29 marca 2000 r., przejętej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 441 § 5 k.p.k. postanowieniem z dnia 22 sierpnia 2000 r.,-

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę p r z e k a z a ł Wojskowemu Sądowi Garnizonowemu w K. do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Daniel K. oskarżony był o to, że :

- 1) „ w dniu 5.12.1999 r. około godziny 18⁰⁰ , będąc wyznaczonym rozkazem dziennym z dnia 02.12.1999 r. dowódcy I kompanii szturmowej JW. w R. do pełnienia służby wartowniczej w składzie warty wewnętrznej wskazanej jednostki, w trakcie pełnienia tej służby wprowadził się w stan nietrzeźwości (2,22 promila alkoholu w wydychanym powietrzu), spożywając napój alkoholowy w postaci wina w izbie żołnierskiej nr 106 macierzystego pododdziału razem z Marcinem P., Tomaszem A., Rafałem J. oraz Konradem F. ”, tj. o popełnienie przestępstwa określonego w art. 357 § 1 k.k.,
- 2) „ w dniu 5.12.1999 r. około godziny 18⁰⁰ w JW. w R. wbrew zakazowi określonemu w art. 14 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi spożywał napój alkoholowy w obiekcie zajmowanym przez organy wojskowe, pijąc wino w sali nr 106 I kompanii szturmowej wymienionej jednostki wraz z Marcinem P., Tomaszem A., Rafałem J. oraz Konradem F. ”, tj. o popełnienie wykroczenia określonego w art. 43 ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. Nr 35, poz. 230 ze zmianami).

Wojskowy Sąd Garnizonowy w K. wyrokiem z dnia 29 marca 2000 r. uznał oskarżonego za winnego czynu opisanego w pkt 1 i w oparciu o art. 357 § 1 wymierzył mu karę grzywny w wysokości 20 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 30 zł, natomiast postępowanie karne o

wykroczenie w oparciu o art. 17 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 414 § 1 k.p.k. umorzył.

Prokurator w apelacji wniesionej od tego wyroku zarzucił obrazę prawa materialnego polegającą na niezastosowaniu art. 10 k.w. i bezpodstawnym umorzeniu postępowania o wykroczenie, a nadto rażąco niewspółmierność kary orzeczonej za przestępstwo określone w art. 357 § 1 k.k. W konkluzji autor apelacji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części umarzającej postępowanie o wykroczenie przewidziane w art. 43 ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości (...) i przekazanie sprawy w tym zakresie sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz podwyższenie kary za przestępstwo określone w art. 357 § 1 k.k.

Wojskowy Sąd Okręgowy w W., orzekając jako sąd odwoławczy, na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. wystąpił z pytaniem prawnym : „ Czy wyrażenie zawarte w przepisie art. 10 § 1 k.w. ... a wymierzono kary ... zezwala organowi procesowemu na jednoczesne prowadzenie postępowania o przestępstwo oraz wykroczenie w sytuacji, gdy już w chwili wszczęcia tego postępowania znamiona wykroczenia i przestępstwa pozostają w stosunku „ lex consumens derogat legi consumptae ”. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 22 sierpnia 2000 r., na podstawie art. 441 § 5 k.p.k. przejął sprawę do własnego rozpoznania.

Rozpoznając tę sprawę Sąd Najwyższy zważył, co następuje :

Wojskowy Sąd Okręgowy w W., występując z przytoczonym wyżej zapytaniem prawnym, stwierdził jednocześnie w uzasadnieniu swojego postanowienia, że dyrektywa zawarta w art. 10 § 1 k.w. jest dla niego jasna i wyraźna. Oznacza to, że nie zachodzi konieczność dokonywania wykładni cytowanego wyżej przepisu.

Rzeczywiście przepis ten stanowi jednoznacznie, że jeżeli czyn będący wykroczeniem wyczerpuje zarazem znamiona przestępstwa, a wymierzono kary lub środki karne za wykroczenie oraz za przestępstwo, kary i środki karne

wymierzone za wykroczenie nie podlegają wykonaniu, zaś w razie uprzedniego ich wykonania zalicza się je na poczet kar i środków karnych wymierzonych za przestępstwo.

Treść art. 10 § 1 k.w. określa zatem negatywną przesłankę postępowania wykonawczego, która uniemożliwia w sytuacji opisanej w tym przepisie wykonanie kar i środków karnych orzeczonych za wykroczenie i na pewno nie reguluje kwestii związanych ze sposobem prowadzenia postępowania jurysdykcyjnego i orzekania w sprawach o czyny, które jednocześnie stanowią przestępstwo i wykroczenie.

Niewątpliwie natomiast w sprawie tej wyłania się ważki problem oceny prawnej czynów, o których mowa w tym przepisie i, co z tym związane, problem odpowiedzialności żołnierzy za czyny, które jednocześnie wypełniają znamiona przestępstw i wykroczeń.

Zgodnie z obowiązującymi aktualnie przepisami prawa procesowego (art. 12 przepisów wprowadzających k.p.k. oraz art. 674 § 1 k.p.k.) sprawy żołnierzy o przestępstwa, jak też o wykroczenia podlegają orzecznictwu sądów wojskowych, przed którymi postępowanie karne o te czyny, toczy się według zasad określonych w tym kodeksie.

Oznacza to nic innego, jak to, że w sytuacji gdy zachodzą warunki przedmiotowo-podmiotowe do łącznego prowadzenia sprawy może ona się toczyć w jednym postępowaniu prowadzonym przez ten sam organ procesowy. Z treści art. 682 k.p.k. wynika jedynie, że postępowanie od początku toczyć się będzie w trybie zwykłym. Sytuacja taka będzie występować zarówno wtedy, gdy żołnierz dopuści się dwóch czynów, z których jeden stanowić będzie przestępstwo, zaś drugi wykroczenie, jak i wtedy gdy żołnierz popełni jeden czyn wyczerpujący jednocześnie znamiona zarówno przestępstwa oraz znamiona wykroczenia.

Dokonując oceny prawnej czynu zaistniałego w drugiej sytuacji należy zaznaczyć, iż żaden z przepisów kodeksu karnego, jak też żaden przepis

kodeksu wykroczeń nie zezwala na przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu, który jednocześnie wyczerpuje znamiona przestępstwa i wykroczenia. Prowadzić musi to do tego, że w sytuacji opisanej wyżej, gdy tylko nie zachodzi pozorny zbieg przepisów tych ustaw, czyn sprawcy kwalifikować należy odrębnie z przepisów określających przestępstwo i odrębnie z przepisów określających wykroczenie. Mamy bowiem wtedy do czynienia z wypadkiem, w którym konkretny czyn (jeden czyn) wyczerpuje jednocześnie znamiona określone w dwóch przepisach zawartych w kodeksie karnym lub w innej ustawie karnej i w kodeksie wykroczeń lub w innej ustawie regulującej odpowiedzialność za wykroczenia, przy czym między zakresami tych przepisów istnieje logiczny stosunek krzyżowania się, a zatem zachodzi tzw. idealny zbieg przepisów dwóch ustaw na tle jednego czynu.

Sytuację taką należy odróżnić od innej, w której może nastąpić pozorny zbieg przepisów owych ustaw, co powoduje konieczność posłużenia się regułami wyłączającymi wielość ocen prawnokarnych i w konsekwencji ze względu na wyłączenie się tych przepisów prowadzić musi do przypisania sprawcy takiego czynu odpowiedzialności tylko z jednego przepisu typizującego z reguły przestępstwo.

Mając na uwadze powyższe rozważania, należy wyrazić pogląd, że żołnierz w czynnej służbie wojskowej, który popełnia jeden czyn wyczerpujący jednocześnie znamiona przestępstwa i znamiona wykroczenia, w sytuacji gdy nie można przyjąć pozornego zbiegu przepisów ustawy karnej i ustawy o wykroczeniach, ponosi odpowiedzialność zarówno za przestępstwo, jak i za wykroczenie, przy czym w myśl art. 10 k.w., gdy wymierzono kary i środki karne za przestępstwo i za wykroczenie, kara i środki karne wymierzone za wykroczenie nie podlegają wykonaniu. Zważywszy, iż jak wspomniano to wyżej, art. 10 k.w. określa jedynie negatywną przesłankę postępowania wykonawczego, powoływanie go w wyroku skazującym nie znajduje uzasadnienia.

Konfrontując przedstawione wyżej zapatrywania prawne z motywami zaskarżonego wyroku należy stwierdzić, iż te ostatnie nie zawierają rozważań : po pierwsze, czy zarzucone oskarżonemu zdarzenie stanowiło jeden, czy też dwa czyny, z których jeden jest przestępstwem, a drugi wykroczeniem, pozostające ze sobą w zbiegu realnym, po wtóre, czy owo zdarzenie można uznać za jeden czyn, który winien być zakwalifikowany odrębnie jako przestępstwo i odrębnie jako wykroczenie, czy też wreszcie zdarzenie to stanowi jeden czyn, który po posłużeniu się regułami wyłączającymi wielość przepisów pozwoli na przypisanie i skazanie oskarżonego jedynie za przestępstwo.

W związku z powyższym za nietrafny również uznać należało pogląd sądu pierwszej instancji jakoby w sytuacji, gdy czyn będący wykroczeniem wyczerpywał jednocześnie znamiona przestępstwa, sąd w myśl art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. powinien umorzyć postępowanie o wykroczenie, kierując się dyrektywą zawartą w art. 25 pkt 1 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, zgodnie z którą można odmówić wszczęcia postępowania, a wszczęte umorzyć, jeżeli o ten sam czyn, jako mający jednocześnie znamiona przestępstwa i wykroczenia toczy się postępowanie karne na podstawie aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela publicznego przed sądem.

Po pierwsze, jak sam sąd pierwszej instancji zauważył, przepis ten dotyczy postępowania przed kolegium do spraw wykroczeń, a nie postępowania toczącego się przed sądem, do którego stosuje się przepisy zawarte w kodeksie postępowania karnego (art. 676 § 2 k.p.k.), po wtóre zaś, przepis ten określa negatywną przesłankę postępowania toczącego się przed wspomnianym kolegium, a nie negatywną przesłankę odpowiedzialności sprawcy – żołnierza za wykroczenie, która winna się kształtować według reguł opisanych na wstępie niniejszego uzasadnienia. Jest to bowiem przesłanka o charakterze formalnym, która warunkuje dopuszczalność postępowania przed kolegium do spraw wykroczeń i nie przesądza o braku odpowiedzialności karnej w razie jej

zaistnienia. Warunkuje zatem jedynie samo postępowanie przed organem właściwym do rozpoznania sprawy o wykroczenie.

Sąd pierwszej instancji rozpoznając ponownie sprawę rozważy i ustali przede wszystkim, czy oskarżonemu można przypisać popełnienie jednego, czy dwóch czynów, zaś w wypadku uznania, że zdarzenie, którego sprawcą był Daniel K. stanowi jeden czyn, określi czy w konkretnej sprawie mamy do czynienia z idealnym zbiegiem przepisów ustawy karnej i ustawy o wykroczeniach, czy też zachodzi pozorny zbieg owych przepisów i w związku z tym, które z nich należy przyjąć za podstawę odpowiedzialności oskarżonego.

Dopiero szczegółowe i wnikliwe rozważenie tych kwestii doprowadzić może do określenia zakresu i rodzaju odpowiedzialności karnej Daniela K.

Uchybienia, których dopuścił się sąd pierwszej instancji są tego rodzaju, iż nie mogą być naprawione w toku postępowania odwoławczego, co skutkować musi uchYLENIE zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do jej ponownego rozpoznania.